

งานคานการเขียนและงานวิจัยอันที่เกี่ยวข้อง

สรุปการศึกษาเกี่ยวกับความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) เป็นต้นมา หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรเดิมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในคานการปรับปรุงเนื้อหาวิชา ดังปรากฏในบทสรุปการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ต่อไปนี้

ในปี ค.ศ. 1968 (พ.ศ. 2511) เวลส์ (Wells)¹ ได้วิจัยเรื่องความคิดเห็นของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่มีต่อหลักสูตรสังคมศึกษา โดยสำรวจความคิดเห็นของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจากเอกสารคานวิชาการศึกษาทั้งหมดที่คณะกรรมการเหล่านั้นได้เขียนรายงานไว้ ในระยะเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1893 ถึง ค.ศ. 1967 ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากเอกสารที่เสนอโดยองค์กรซึ่งเกี่ยวกับการศึกษา 12 องค์กร ได้แก่ American Bar Association, American Economics Association, American Historical Association, Political Science Association, American Sociological Society, Joint Council on Economic Education, Educational Policies Commission, National Municipal League,

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Carl Samnel Wells, "Secondary School Social Studies Curriculum Recommendations of National Committees, 1893 - 1967" Dissertation Abstracts. Vol. 29 (May - June, 1969), 43106.

National Council for the Social Studies, National Educational Association, National Society for the Study of Education และ Progressive Education Association สรุปผลการวิจัยดังนี้

คณะกรรมการแห่งชาติจากองค์การการศึกษา 12 องค์การได้รายงาน ว่า หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ระหว่าง ค.ศ. 1893 ถึง ค.ศ. 1916 การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษายังคงจัดแยกกันเป็นรายวิชา เช่น วิชาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการปกครอง เป็นต้น

ระหว่าง ค.ศ. 1916 ถึง ค.ศ. 1930 ได้มีการปรับปรุงและทดลองใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาใหม่ ๆ ขอบเขตของเนื้อหาวิชาถูกขยายให้กว้างขึ้น เริ่มมีการผสมผสานวิชาในหมวดสังคมศึกษา แต่ความมุ่งหมายของหลักสูตร เน้นวิชาหน้าที่พลเมือง

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา โดยเฉพาะหลัง ค.ศ. 1940 นักการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจหลักสูตรวิชาแกน (Core Curriculum) การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระยะนี้เน้นความคิดรวบยอด (Concepts) มากขึ้น ความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษามุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะตองฝึกฝนอบรมให้นักเรียนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ วิชาเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์สากลได้รับความสำคัญมากขึ้น คณะกรรมการส่วนใหญ่เสนอแนะให้ขยายเนื้อหาวิชา ในวิชาเดิมมากกว่าการจัดเพิ่มวิชาใหม่

เครน (Crane)² ได้สรุปไว้ว่า ในระหว่างปี ค.ศ. 1960's ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาอย่างมากมาย เพื่อพัฒนาให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาการ สถาบันการศึกษาหลายแห่ง ได้แกมุนิธิของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้สนับสนุนโครงการวิจัยมากกว่า 40 โครงการ เพื่อค้นหาความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา วิธีสอน ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์

002968

²Glen L. Crane, "The New Social Studies : Recent Attempts to Implement It" The Social Studies Vol. LXV, No. 1 (January 1974), 22 - 25.

ของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาแนวใหม่ ความก้าวหน้าของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ในระยะนี้ คือการเพิ่มเนื้อหาวิชาใหม่ ๆ ได้แก่ จิตวิทยา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา การศึกษาชนกลุ่มน้อย การศึกษากลุ่มชนชาติอัฟริกันเอเชีย (Afro - Asian) และเกรซรู - ศาสตร์ ความสำคัญของการผสมผสานเนื้อหาวิชาในหมวดเดียวกันมีมากขึ้น นอกจากนี้ บางโรงเรียนได้จัดวิชาสังคมศึกษาแทรกไว้ในวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น ในวิชากฎหมาย วิชา ศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ โรงเรียนมัธยมศึกษาบางแห่งได้จัดเป็นวิชาย่อย (Mini course) ใช้เวลาเรียนวิชาละ 6 ถึง 7 สัปดาห์

ดอลล (Doll)³ ได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนอีกว่า หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในปัจจุบันได้รวมวิชาสังคมศาสตร์เข้าด้วยกัน โดยเฉพาะได้เพิ่มวิชาพฤติกรรมศาสตร์ ได้แก่ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และจิตวิทยาสังคม วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นศาสตร์รวม

สรุปได้ว่าหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ก้าวหน้าไปมาก ทั้งนี้เพราะทุกคนยอมรับกันว่าวิชานี้มีความสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ ดังที่ มอนเนียร์ (Monier)⁴ ได้กล่าวไว้ว่า "วิชาสังคมศึกษาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อผลิตคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงทั้งด้าน เศรษฐกิจและสังคมอยู่ตลอดเวลาได้ (The study of man ... All of this is for the purpose of equipping man to live in a society which is dynamic in economic and social change.)"

³Ronald C. Doll, Curriculum Improvement ; Decision Making and Process (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1971), pp. 120 - 121.

⁴Robert B. Monier, "Our Social Studies Curriculum Needs Re-examination" The Social Studies (October, 1960), 163.

ในปี ค.ศ. 1966 เฟนตัน (Fenton)⁵ ได้เขียนไว้ในหนังสือชื่อ "Teaching the New Social Studies in Secondary Schools" ว่า เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาก็หมายถึงมุ่งที่จะพัฒนาทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความรู้สึกหรือคุณงามความดี ดังนี้ คือ

1. ด้านความรู้ เพื่อให้สามารถจดจำความคิดหรือปรากฏการณ์ที่นักเรียนเคยประสบในรูปแบบเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันได้

2. ด้านความสามารถและทักษะ เพื่อให้สามารถแสวงหาข้อมูลที่เหมาะสม และสามารถแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้เดิม หรือสามารถสร้างประสบการณ์ใหม่ได้ เน้นการให้ยูเรียนรูจักการ เรียนรู้ด้วยตนเอง

3. ด้านคุณค่า เพื่อพัฒนาทัศนคติ ความเข้าใจ และค่านิยมซึ่งจะช่วยเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และปรัชญาชีวิตของนักเรียนแต่ละคน

และในปี ค.ศ. 1969 เบนต์และโครเนนเบิร์ก (Bent and Kronenburg)⁶ ได้สรุปความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา ให้เห็นเด่นชัดขึ้น ดังต่อไปนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้
2. เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้อันเป็นพื้นฐานสำหรับการตัดสินใจ
3. เพื่อส่งเสริมให้เข้าใจโลกมากยิ่งขึ้น
4. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม

⁵Edwin Fenton, Teaching the New Social Studies in Secondary Schools (New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1966), p. 20.

⁶Rudyard K. Bent, and Henry H. Kronenburg, Principle of Secondary Education (5th ed.; New York : Mcgraw-Hill Book Co., Inc., 1969), p. 29.

5. เพื่อพัฒนาคุณค่าในเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของพลเมือง
6. เพื่อพัฒนาความสามารถในการประเมินผล ตลอดจนการคิดและตัดสินใจด้วย

ตนเอง

7. เพื่อให้เกิดความรู้สึกและเห็นคุณค่าของความสงบสุข
 8. เพื่อส่งเสริมความสนใจและความเข้าใจในเชื้อชาติและศาสนาของแต่ละบุคคล
 9. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และให้เห็นคุณค่าของอดีตซึ่งเป็นพื้นฐานของปัจจุบัน
 10. เพื่อให้ความรักชาติอย่างฉลาด
 11. เพื่อส่งเสริมความสามารถในการพิจารณา สิ่งต่าง ๆ และรู้จักวิเคราะห์การโฆษณาชวนเชื่ออย่างมีเหตุผล
- เนื่องจากวิชาสังคมศึกษารุ่นใหม่เป็นศาสตร์รวม เกิดจากการผสมผสานพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Sciences) หลาย ๆ วิชาเข้าด้วยกัน การเรียนการสอนวิชานี้จึงหันมาเน้นการสอนความคิดรวบยอด (Concepts) ครัมพ์ และ มุลแฮร์ (Crump, Jr., and Mulhair)⁷ ได้สรุปเป็นความคิดรวบยอดอย่างกว้าง ๆ และเสนอไว้ดังนี้

ความคิดรวบยอด	เรื่อง	1. เขามีชีวิตอยู่ได้อย่างไร	(มานุษยวิทยา)
		2. เขาได้ทำอะไรไว้อย่างไร	(ประวัติศาสตร์)
		3. เขาอาศัยอยู่ที่ไหน	(ภูมิศาสตร์)
		4. ธรรมชาติของเขาคืออย่างไร	(จิตวิทยา)
		5. เขาทำมาหากินกันอย่างไร	(เศรษฐศาสตร์)
		6. เขาอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างไร	(สังคมวิทยา)

⁷Kenneth G. Crump, Jr., and William F. Mulhair, "A Proposal for a Revitalized High School Social Studies Program" The Journal of Secondary Education. (December, 1968), 366 - 369.

7. เขาถูกปกครองอย่างไร (รัฐศาสตร์)
8. เขาดูแลตนเองอย่างไร (สุขศึกษา การศึกษา และสวัสดิศึกษา)
9. เขาแสดงออกซึ่งสุนทรียภาพของตนเองอย่างไร (ศิลปะ)

อย่างไรก็ตาม กริมป์และมุลแฮร์ (Crump and Hulhair) มีความคิดเห็นว่าการคิดรวบยอดข้างต้นกว้างเกินไป ยากที่ครูจะนำไปใช้ในการสอน จึงได้เสนอความคิดรวบยอดที่ สจวต มิลเลอร์ (Stuart Miller) ได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้

ก. ความคิดรวบยอดด้านความรู้ความเข้าใจ ได้แก่

1. อำนาจสูงสุดแห่งรัฐ
2. วิถีชีวิต ในด้านการเกิด การแสดงออก และการตัดสินใจแก้ปัญหา
3. การอุตสาหกรรมและการพัฒนาสังคมในเมือง
4. การโอนอำนาจจากอาณาจักรศาสนาไปสู่รัฐและสังคมนอกวัด
5. การประนีประนอมและการปรับตัว
6. การเปรียบเทียบความเจริญก้าวหน้า
7. อำนาจ
8. ศีลธรรมและการเลือกปฏิบัติ
9. ความยากที่จะเบี่ยงไปได้
10. การลงทุนและการผลิต
11. การประหยัด
12. ระบบการขยายตลาด
13. ทฤษฎีอาศัยและความสำคัญ
14. วัฒนธรรม
15. สถาบัน
16. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ด้านประชากร ด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพชุมชนใกล้เคียง การเกิดขึ้นตามธรรมชาติ และด้านความคิดและค่านิยม

17. การควบคุมสังคม
 18. การมีปฏิริยาต่อกัน
- ข. ความคิดรวบยอดด้านคุณค่า ได้แก่
1. ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
 2. ความเห็นที่จริงกันและกัน
 3. ความซื่อสัตย์
 4. อำนาจการปกครองซึ่งได้มาจากความคิดเห็นร่วมกัน
 5. อิสรภาพและความเสมอภาค
- ค. ความคิดรวบยอดด้านวิธีการ ได้แก่
1. การรู้จักวิเคราะห์ วิจัย
 2. การรู้จักค้นหาสาเหตุและผล
 3. การรู้จักคิดค้นด้วยตนเอง

ในปี ค.ศ. 1956 สภาว่าด้วยวิชาสังคมศึกษาแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (The National Council for the Social Studies)⁸ ได้เสนอรายงานชื่อ "A Guide to Content in the Social Studies" โดยสรุปขอบเขตกว้าง ๆ ของเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาไว้เป็น 12 เรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การปรับตัวของมนุษย์และธรรมชาติ
2. การรู้จักปรับความคิดของบุคคลและกลุ่มให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา
3. การยอมรับศักดิ์ศรีและคุณค่าของเอกลักษณ์บุคคล
4. การรู้จักใช้สติปัญญาพิจารณาการดำรงชีพของมนุษย์ และการรู้จักรักษาเสรีภาพและคุณค่าของการคิด
5. การยอมรับความรับผิดชอบตนเองและส่วนรวมโดยใช้สติปัญญาและเหตุผล

⁸ Edwin Fenton, op.cit., p. 103.

6. การเพิ่มพูนประสิทธิภาพของครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันสังคมขั้นพื้นฐาน
 7. การรู้จักใช้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างเฉลียวฉลาด
 8. การรู้จักแบ่งปันอำนาจและความรับผิดชอบโดยทั่วถึงกันอย่างยุติธรรม
 9. ความสำเร็จของการดำเนินชีวิตในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์อย่างถูกต้อง
รักชาติอย่างมีเหตุผล และเข้าใจเพื่อนมนุษย์
 10. ความสนใจในการเฝ้าหาต้นตอภาพและสวัสดิภาพ ตลอดจนการร่วมมือในการ
แก้ปัญหา การตัดสิน หรือแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน
 11. ความสำเร็จของการมีสัมพันธภาพระหว่างความคงที่และการเปลี่ยนแปลงทาง
สังคม
 12. ความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในทุก ๆ ด้าน
- ต่อมาสภาวาคคววิชาสังคมศึกษาแห่งชาติสหรัฐอเมริกา (The National Council for the Social Studies) ได้เพิ่มขอบเขตของเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาอีก 3 ข้อ⁹ คือ
13. ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่สำคัญของโลกและวัฒนธรรมประจำชาติของ
บางชาติ
 14. การพัฒนาคุณค่าทางจริยธรรมและมโนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
 15. การรู้จักใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาสติปัญญา และเสริมสร้างประชา-
ธิปไตย

หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทยยังล้าหลังกว่าหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษายังคงเป็นหลักสูตรแบบเก่า คือจัดเนื้อหาวิชาให้เรียนแยกกันเป็นวิชา ๆ

⁹Leonard S. Kenworthy, Social Studies for the Seventies (Waltham : Ginn and Company, 1969). p. 7.

ไถ่แก่ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ แผนที่พลเมืองและกิจการ¹⁰ ดังจะเห็นได้จากวิวัฒนาการของวิชาสังคมศึกษาในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

วิชาสังคมศึกษาในระยะแรกให้ความสำคัญแก่วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์มากกว่าวิชาสังคมศึกษาอื่น ๆ และได้ริเริ่มจัดให้มีการเรียนการสอนทั้งสองวิชาไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2434¹¹ แต่มีได้จัดแยกเป็นวิชาเฉพาะ เพราะได้กำหนดให้เรียนเนื้อหาของวิชาทั้งสองนี้แทรกอยู่ในหนังสือหัตถ์อ่าน

ต่อมา หลักสูตร พ.ศ. 2438¹² ได้ให้ความสำคัญแก่วิชาสังคมศึกษามากขึ้น เริ่มมีตำราเรียนวิชาพงศาวดารและวิชาภูมิศาสตร์ แต่ให้เรียนเป็นหนังสืออ่านไทยและท่องจำ หลักสูตรฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในทุกชั้นเรียน กล่าวคือ ตั้งแต่ชั้นประโยค 1 ถึงประโยค 2 ในหอานและจำพระราชพงศาวดาร และในชั้นประโยค 3 ในหอานและจำวิชาภูมิศาสตร์ ซึ่งเน้นวิชาภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical geography) เช่น กำหนดให้เรียนเรื่องแผ่นดิน แอ่งน้ำ การเกิดลม ฤดูกาล เป็นต้น

โครงการจัดการศึกษา พ.ศ. 2445¹³ แสดงให้เห็นว่าวิชาสังคมศึกษาได้ขยายขอบเขตเนื้อหาวิชากว้างขึ้น กล่าวคือ หลักสูตรได้กำหนดให้มีการเรียนการสอน วิชาภูมิ - ศาสตร์ พงศาวดาร กิริยาผู้ดี การประศาสน์ และธรรมจริยา

¹⁰ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 1-2-3), หน้า 15.

¹¹ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์สงเสริมอาชีพ, 2504), หน้า 142 - 148.

¹² กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507 (พระนคร : องค์การคาคูรฎกา, 2507), หน้า 108 - 113.

¹³ กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, บทเรียนจากการจัดการศึกษาในรอบร้อยปีที่ผ่านมา (พระนคร : 2512), หน้า 272.

ในปี พ.ศ. 2450¹⁴ ได้มีการปรับปรุงหลักสูตร เพิ่มวิชาภูมิศาสตร์และพงศาว-
 การในชั้นประถมศึกษามากขึ้น แต่ในชั้นมัธยมศึกษาไม่มีการเปลี่ยนแปลง และต่อมาในปี
 พ.ศ. 2452 วิชาพงศาวดาร หรือวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญเท่าเทียมวิชาภูมิศาสตร์
 และวิชาจริยศึกษาได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อจะเตรียมเด็กให้เป็นพลเมืองที่ดีต่อไป
 ในภายหน้าตามความจำเป็นและความต้องการของสภาวะทางสังคมซึ่งเปลี่ยนไป และเพื่อ
 ให้เด็กได้แสวงหาความรู้อันจะเป็นแนวทางให้เข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ และแก้ปัญหาใน
 ปัจจุบันได้อย่างฉลาดและถูกต้อง

หลักสูตร พ.ศ. 2503¹⁵ จัดให้มีหมวดวิชาสังคมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยวิชาประวัติ-
 ศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม โดยเน้นการผสมผสานเนื้อหาวิชาเข้าด้วย
 กัน แต่ในทางปฏิบัติยังสอนแยกเป็นรายวิชา

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมแบบประสม พ.ศ. 2512¹⁶ ได้ขยาย
 เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาให้กว้างขึ้น โดยเพิ่มหน่วยการสอนวิชาวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรม
 ตะวันออกและตะวันตก วิชาภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ โดยจัดให้เป็นวิชาเลือก

โดยสรุป วิชาสังคมศึกษาในหลักสูตรมัธยมศึกษาของประเทศไทยยังคงดำเนิน เป็น
 วิชาสังคมศึกษาแบบเก่า ขาดการผสมผสานเนื้อหาวิชาพฤติกรรมศาสตร์ ได้แก่ วิชามานุษย-
 วิทยา จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา และเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามหลักสูตรวิชา
 สังคมศึกษาในอนาคต มีแนวโน้มจะพัฒนาขึ้นทั้งด้านความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กิจกรรมการ

¹⁴ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435 - 2507
 (พระนคร : 2507), หน้า 189.

¹⁵ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 1-2-3)
พุทธศักราช 2503, หน้า 10.

¹⁶ กระทรวงศึกษาธิการ, คำอธิบายหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย
โรงเรียนมัธยมแบบประสม ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 2 พ.ศ. 2514 (พระนคร : โรง
 พิมพ์สำนักงาน ค.ม.ส., 2517), หน้า 30 - 36.

เรียนการสอน ตลอดจนแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบการเรียนและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากสรุปผลการสัมมนาปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย¹⁷ ผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นครูสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ลงความเห็น ว่า ความมุ่งหมายของหมวดวิชาสังคมศึกษา หลักสูตร พุทธศักราช 2503¹⁸ นั้นกว้างเกินไป บางข้อก็สูงเกินกว่าที่ปฏิบัติให้บรรลุถึงความมุ่งหมายได้ และเน้นเฉพาะเรื่องความรู้และความจำ คือ มุ่งให้จำเนื้อหาวิชามากเกินไป

กองพัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ¹⁹ ได้วิเคราะห์หลักสูตร ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503 และโครงการงานผลการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า เนื้อหาวิชา ภูมิศาสตร์ซ้ำซ้อนกับวิชาวิทยาศาสตร์

การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างความมุ่งหมายกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา

จากการศึกษาจากเอกสารและรายงานการวิจัยเกี่ยวกับการมัธยมศึกษา ผู้วิจัยยังไม่พบว่าใคร่ผู้ใดศึกษาความสอดคล้องระหว่างความมุ่งหมายกับเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา

¹⁷ คณะกรรมการฝ่ายสังคมศาสตร์, กระทรวงศึกษาธิการ และคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา, ศิลปะและวัฒนธรรม, "สรุปผลการประชุมสัมมนา หน้า 2 " เอกสารสัมมนา เรื่องปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สมุทรปราการ: โรงพิมพ์เซ็นทรัลโพรเซส, 18 - 22 มีนาคม, 2517).

¹⁸ เช่นเดียวกับความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมแบบประสม

¹⁹ กองพัฒนาหลักสูตร, กรมวิชาการ, "รายงานการวิเคราะห์หลักสูตร ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2503 " วารสารการวิจัยทางการศึกษา 4 (พฤษภาคม - สิงหาคม, 2517), 14 .

ในประเทศสหรัฐอเมริกา บลูม (Bloom) และคณะ²⁰ ได้ศึกษาหลักสูตรชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และได้วิเคราะห์ความมุ่งหมายของวิชาต่าง ๆ เป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral objectives) แล้วได้กำหนดเนื้อหาวิชาไว้เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนการสอน โดยสรุปการวิเคราะห์ความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชานั้น ๆ เป็นตาราง

ออร์แลนดี (Orlandi)²¹ เป็นผู้หนึ่งที่รวมอยู่ในโครงการของบลูม (Bloom) โดยได้ทำการวิเคราะห์หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อสรุปความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษาเป็นรูปความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาให้ชัดเจนขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถนำไปใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการช่วยแก้ปัญหาของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของปัจจุบันซึ่งได้แก่ความยากลำบากของการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย ทั้งนี้เพราะความมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษามักเขียนไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นนามธรรม และเน่นคุณค่า นอกจากนี้ยังกำหนดเนื้อหาวิชาไว้อย่างกว้างอีกด้วย เพราะเป็นศาสตร์รวมของวิชาสังคมศาสตร์หลายวิชา

ออร์แลนดี (Orlandi) ได้ศึกษาความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ของสมาคมและองค์การเกี่ยวกับการศึกษา จากคู่มือหลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศ และจากตำราเรียนวิชาสังคมศึกษาที่จัดอยู่ในชั้นมาตรฐาน ตลอดจนหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการวิเคราะห์ได้ ดังต่อไปนี้

ก. ความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของวิชาสังคมศึกษา ประกอบด้วยพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนวิชานี้มี 2 ภาค คือ ภาควิชาความรู้ความนึก (Cognitive domain) และภาควิชาความรู้ความรู้สึก (Affective domain) พฤติกรรมทั้งสองภาคนี้ไม่อาจจะแยกออก

²⁰ Benjamin S. Bloom, J. Thomas Hastings, and George F. Madaus, Handbook for Formative and Summative Evaluation of Student Learning (New York : McGraw-Hill Book Company, 1971).

²¹ Ibid., pp. 447 - 493.

จากกันได้โดยเด็ดขาด แต่เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ความมุ่งหมาย จึงแยกเป็น รายละเอียดได้ ดังนี้

(1) ภาควิชาควยความคิด (Cognitive domain) แยกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ส่วนที่วิชาควยความรู้และความเข้าใจ (Knowledge and Comprehension) ประกอบด้วย

1. ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ ข้อมูลความจริง (Facts)
2. ความรู้ขั้นสูงและความเข้าใจ (Knowledge and

Comprehension) ประกอบด้วย

- 2.1 ความคิดรวบยอด (Concepts)
- 2.2 หลักการ ขอสรูป (Generalizations)
- 2.3 โครงสร้างและรูปแบบ (Structures and models)

2) ส่วนที่วิชาควยทักษะ (skills) ประกอบด้วย

1. การวิจัย (Research) ได้แก่

1.1 รุแหล่งที่มาของข่าวสารหรือข้อมูล (Location of

information)

1.2 การสรุปข้อมูลที่ เป็นแผนภูมิและสัญลักษณ์ (Interpretation)

2. การคิดอย่างมีเหตุผล (Critical thinking) ได้แก่

2.1 การพิสูจน์ปัญหาและข่าขอสมมุติฐาน (Identification of central issues and underlying assumptions)

2.2 การประเมินผลเหตุการณ์และสรุปได้อย่างน่าเชื่อถือ (Evaluation of evidence and drawing of warranted conclusions)

2.3 การสร้างสมมุติฐานอย่างมีเหตุผล (Formation of reasonable hypotheses)

3. การเข้ามามีส่วนรวมในกลุ่มแบบประชาธิปไตย (Democratic group participation) ได้แก่

3.1 กระบวนการที่เป็นรูปแบบ (Formal procedures)

3.2 กระบวนการที่ไม่เป็นรูปแบบ (Informal procedures)

(2) ภาคที่วาควยความรู้สึก (Affective domain) แยกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1) ส่วนที่วาควยทัศนคติ (Attitudes) แบ่งได้เป็น

1. พฤติกรรมคานสติปัญญาที่ต้องการ (Desirable intellectual behavior) ไคแก

1.1 วิธีการวิทยาศาสตร์ที่จะเข้าถึงการเรียนรูพฤติกรรมของมนุษย์ (Scientific approach to human behavior)

1.2 การพิจารณาพฤติกรรมของผู้อื่นโดยอาศัยพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ (Humanization outlook on the behavior of others)

2. พฤติกรรมคานสังคมที่ต้องการ (Desirable social behavior) ไคแก

2.1 ความสำนึกในเรื่องความสนใจ (Awareness of interest)

2.2 การยอมรับในเรื่องความรับผิดชอบ (Acceptance of responsibility)

2.3 การเข้ามามีส่วนรวม (Involvement)

2) ส่วนที่วาควยคานิยม (Values) คือ พฤติกรรมคานความเป็นประชาธิปไตยที่ต้องการ (Desirable democratic behavior) ไคแก คานิยมเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน (Basic democratic values)

ข. เนื้อหาของวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากวิชาสังคมศึกษาประกอบด้วยวิชาสังคมศาสตร์หลายวิชา ออร์แลนดี (Orlandi) จึงได้วิเคราะห์เนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาไว้เป็นตัวอย่างเพียง 2 วิชา คือ ประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ดังปรากฏต่อไปนี้

(1) เนื้อหาสาระของวิชาประวัติศาสตร์ กำหนดขอบข่ายไว้ดังนี้

1. การเข้าสู่ประวัติศาสตร์ (Historical focus) ไคแก

1.1 ส่วนของโลกที่ต้องการศึกษา (Location) เช่น ยุโรป ฯลฯ

1.2 ระดับที่ต้องการศึกษา (Level of study) เช่น ระดับนานาชาติ

ชาติ ระดับประเทศ หรือท้องถิ่น เป็นต้น

2. การวิเคราะห์เวลา (Analysis over time) ซึ่งเปรียบเสมือน
แกนนอนของประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย
 - 2.1 การแบ่งระยะเวลา (Time periods) เช่น ยุคกลาง (The Middle ages) เป็นต้น
 - 2.2 ลำดับเหตุการณ์ (Sequence)
 - 2.3 ความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง (Continuity and change)
 - 2.4 ความสัมพันธ์ของระยะเวลา (Relationship)
3. การเน้นหนักในหัวเรื่อง (Topical emphasis) ซึ่งเปรียบเสมือน
แกนตั้งของประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย
 - 3.1 คานรัฐศาสตร์ (Political) เช่น ประวัติความเป็นมาของการทหาร เป็นต้น
 - 3.2 คานสังคม (Social)
 - 3.3 คานเศรษฐศาสตร์ (Economic)
 - 3.4 คานภูมิศาสตร์ (Geographic)
 - 3.5 คานส่งเสริมสติปัญญา (Intellectual)
 - 3.6 คานวัฒนธรรม (Cultural)
4. วิธีการศึกษาหาความรู้ (Method of inquiry) คือการวิเคราะห์
คานประวัติศาสตร์ ได้แก่
 - 4.1 การเก็บหลักฐานขอมูลต่าง ๆ (Evidences)
 - 4.2 การพิสูจน์ขอมูลหรือหลักฐานที่รวบรวมได้ (Verification)
 - 4.3 ความสามารถมองเห็นสิ่งใหม่จากขอมูลในอดีต (Imagination)
 - 4.4 การแสวงหาแนวทางสรุปที่เป็นไปได้ (Probability)
 - 4.5 การใช้ความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ (Interdisciplinary contributions)
5. การศึกษาขอมูลฐานและคานิยมทางประวัติศาสตร์อย่างมีระบบ
(Historiography)

6. การอภิปรายจากเอกสารด้านประวัติศาสตร์และการสรุปข้อมูล

(Historical issues and interpretations)

(2) เนื้อหาของวิชาประวัติศาสตร์ กำหนดขอบข่ายไว้ ดังนี้

1. การเข้าสู่เรื่องการปกครอง (Governmental focus) ไต่ถาม
 - 1.1 ดินที่ศึกษา (Location)
 - 1.2 ระดับที่ศึกษา (Level of study)
2. กระบวนการของการปกครอง (Process of government) ไต่ถาม
 - 2.1 กระบวนการของการถูกปกครอง (The governed)
 - 2.2 เจาหน้าที่พนักงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่ (Authoritative officials)
 - 2.3 กระบวนการทางการเมือง (Political process)
 - 2.4 โครงสร้างของรัฐบาล (Structure Of government)
 - 2.5 นโยบายและการนำไปใช้ (Policy substance and application)
3. ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ (International relations) ไต่ถาม
 - 3.1 ความปลอดภัยของประเทศชาติ (National security)
 - 3.2 องค์การระหว่างประเทศ (International organization)
4. องค์ประกอบที่มีผลต่อนโยบายด้านการเมือง (Factors affecting politics) ไต่ถาม
 - 4.1 นโยบายด้านการเมืองของประเทศ (National politics)
 - 4.2 นโยบายด้านการเมืองระหว่างประเทศ (International politics)
5. วิธีการศึกษา (Methods of inquiry) ไต่ถาม
 - 5.1 วิธีการศึกษาโดยอาศัยกฎหมายรัฐธรรมนูญ (Legal institutional)
 - 5.2 วิธีการศึกษาโดยอาศัยพฤติกรรมเป็นหลัก (Behavioral)

6. ปัญหา และข้ออภิปรายด้านการเมืองที่สำคัญ (Major political issues) ได้แก่

6.1 ปัญหาและข้ออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องการเมืองของประเทศ (National)

6.2 ปัญหาและข้ออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ (International)

ในประเทศไทย ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้เคยวิจัยเรื่องความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาวิชาสังคมศึกษากับความมุ่งหมายของการสอนวิชานี้ ในปี พ.ศ. 2516 นิสิตปริญญาโททางการศึกษาฝ่ายการสอนวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยวิชาการศึกษา (ประสานมิตร)²² จำนวน 10 คน ได้ร่วมกันวิจัยความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาวิชากับความมุ่งหมายของการสอน แต่เป็นวิชาวิทยาศาสตร์ โดยได้วิเคราะห์เนื้อหาวิชาและการวัดผลวิชาวิทยาศาสตร์จากแบบเรียนซึ่งใช้ในการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการวิจัย เริ่มโดยการตั้งเกณฑ์ (Criteria) สำหรับวิเคราะห์เนื้อหาวิชาและการวัดผลจากแบบเรียน โดยผู้วิจัยทั้ง 10 คนรวมกันเป็นคณะกรรมการ ชยาศความมุ่งหมายของการสอนวิทยาศาสตร์ หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2503 แล้วกำหนดเนื้อหาจากความมุ่งหมายที่ได้ชยาศความหมายแล้วนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์เนื้อหาวิชาและการวัดผลจากแบบเรียน การวิเคราะห์แบบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์แต่ละชั้นกระทำโดยคณะกรรมการในกลุ่มผู้วิจัย ระดับชั้นละ 5 คน ร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาวิชาและการวัดผลจากหน่วยหรือบทเรียน แล้วรวมคะแนนของผู้วิเคราะห์แต่ละคนตลอดทั้งเล่ม วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

²² อัมพร สาทร, "การวิเคราะห์แบบเรียนวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามความมุ่งหมายของการสอนวิทยาศาสตร์" (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา, 2517), หน้า 14 - 16. (อัคราเนนา)

ผลการวิเคราะห์แบบเรียนวิทยาศาสตร์ตามความมุ่งหมายของการสอนวิทยาศาสตร์
เฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สรุปได้ดังนี้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1²³ ประชากรคือแบบเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จำนวน 5 เล่ม ความมุ่งหมายของการสอนวิทยาศาสตร์มี 7 ข้อ ผลการวิจัยปรากฏ
ดังต่อไปนี้

1. ในด้านการเสนอเนื้อหา พบว่า

1.1 แบบเรียนทุกเล่มเสนอเนื้อหาได้ตรงกับความมุ่งหมายข้อ 2 มากที่
สุด

1.2 แบบเรียนแต่ละเล่มเสนอเนื้อหาวิชาตรงกับความมุ่งหมายของการสอน
วิทยาศาสตร์ เป็นลำดับตั้งแต่มากไปหาน้อย ดังนี้

1.21 แบบเรียนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เสนอตรง
กับความมุ่งหมายข้อ 2, 3, 7, 1, 4, 6 และ 5

1.22 แบบเรียนของนายประยงค์ พงษ์ทองเจริญ เสนอเนื้อหาตรง
กับความมุ่งหมายข้อ 2, 7, 1, 3, 6, 4, และ 5

1.23 แบบเรียนของนายบุญถิ่น อัตถากร เสนอตรงกับความมุ่ง
หมายข้อ 2, 7, 1, 3, 4, 6 และ 5

1.24 แบบเรียนของ ดร.ประชุมสุข อาชาวำรุง และคณะ เสนอ
ตรงกับความมุ่งหมายข้อ 2, 3, 1, 7, 4, 5 และ 6

1.25 แบบเรียนของนางชวลี ชัยพิพัฒน์และคณะ เสนอตรงกับความ
มุ่งหมายข้อ 2, 3, 1, 7, 4, 5 และ 6

2. ในด้านการเสนอการวัดผล ปรากฏว่าทุกเล่มเสนอตรงกับความมุ่งหมายข้อ 2

²³ สุภาพ พิพัฒน์พานิช, "การวิเคราะห์แบบเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ตามความมุ่งหมายของการสอนวิทยาศาสตร์" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัย
วิชาการศึกษา, 2517) . (อัครสำเนา)

มากที่สุด แบบเรียนของ ดร.ประชุมสุข อ้าวอ้าวและคณะ ไม่ได้เสนอการวัดผลตรงกับ ความมุ่งหมายขอ 5 ไฉไล

3. ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Judge's reliability) ทุกเล่ม มีค่าความเชื่อมั่นของการวิเคราะห์สูงมากตามลำดับดังนี้ คือ .9976, .9987, .9984, .9970 และ .9955

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2²⁴ ปรากฏผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ในด้านการเสนอเนื้อหาและการวัดผล แบบเรียนทั้ง 5 เล่ม ซึ่งแต่งโดย ผู้เขียนชุดเดิมกับแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้เสนอเนื้อหาและการวัดผลตรงกับ ความมุ่งหมายขอ 2 มากที่สุด และตรงกับ ความมุ่งหมายขอ 6 น้อยที่สุด โดยเฉพาะแบบ เรียนของนายประยงค์ พงษ์ทองเจริญไม่ได้เสนอเนื้อหาและการวัดผลตรงกับ ความมุ่งหมาย ขอ 6 เลย

2. ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Judge's reliability) ทุกเล่มมี ค่าความเชื่อมั่นของการวิเคราะห์สูง ตามลำดับ คือ .9991, .9995, .9997, .9990 และ .9998

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3²⁵ ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ในด้านเนื้อหา แบบเรียนทุกเล่มเสนอตรงกับ ความมุ่งหมายของการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ขอ 2 มากที่สุด และตรงกับ ขอ 6 น้อยที่สุด

2. ในด้านการวัดผล แบบเรียนทุกเล่มเสนอตรงกับ ความมุ่งหมายขอ 2 มาก ที่สุด และได้เสนอการวัดผลตรงกับ ความมุ่งหมายขออื่น ๆ มากพอสมควร ยกเว้นแบบเรียน

²⁴ศิริพร ยิ้มวิไล, "การวิเคราะห์แบบเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตาม ความมุ่งหมายของการสอนวิทยาศาสตร์" (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชา- การศึกษา, 2517) . (อัครสำเนา)

²⁵อัมพร สาธร, เรื่องเดิม.

ของนายประยงค์ พงษ์ทองเจริญ

3. ความเชื่อมั่น (Judge's reliability) ของการวิเคราะห์แบบเรียนของกรมวิชาการ, บุญถิ่น อัตถากร, ดร.ประชุมสุข อ้าวอำรุงและคณะ, ประยงค์ พงษ์ทองเจริญ, และสุชี ชัยพิพัฒน์และคณะ มีค่าเรียงตามลำดับ ดังต่อไปนี้ .9997, .9998, .9992, .9998 และ .9994

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องความสอดคล้องระหว่างความมุ่งหมายกับเนื้อหาวิชาในหมวดสังคมศึกษา ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมแบบประสม ยังไม่มีผู้ใดได้วิจัยมาก่อน แต่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาจากแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา เท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมได้ มีดังนี้

ในปี ค.ศ. 1956 (พ.ศ. 2499) เทเลอร์ (Taylor)²⁶ ได้วิจัยเรื่อง "Some Trends in Secondary American History Textbooks Organization" เพื่อศึกษาเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาจากแบบเรียนประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นแบบเรียนที่จัดพิมพ์ในระหว่างปี ค.ศ. 1950 โดยสำนักพิมพ์ที่เชื่อถือได้ จำนวน 5 เล่ม เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์อเมริกันตามหัวข้อเรื่องที่ได้ศึกษาค้นคว้าและสรุปมาจากเอกสารต่าง ๆ และตามคำแนะนำของครูสอนวิชาสังคมศึกษา

หัวข้อเรื่องที่สรุปใช้เป็นเกณฑ์สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาครั้งนี้ มี 14 หัวข้อ ดังนี้ คือ

1. การค้นพบและการสำรวจ

²⁶Bob L. Taylor, "Some Trends in Secondary American History Textbooks Organization" The Social Studies Vol. XLVII, No.1 (November, 1956), 254 - 256.

2. สมัยอาณานิคม
3. การปฏิวัติของอเมริกัน
4. พัฒนาการของชาติ
5. การอพยพไปสู่ภาคตะวันตก
6. สงครามกลางเมืองและการบูรณะ
7. ยุคแห่งอุตสาหกรรมและธุรกิจอันยิ่งใหญ่
8. การขยายอำนาจไปสู่โพ้นทะเล
9. ศักราชแห่งการปฏิรูป
10. สมัยสงครามโลก
11. สมัยเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่
12. สมัยหลังสงครามโลก
13. ยุคแห่งความก้าวหน้าทางวิชาการ
14. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม

เทลเลอร์ (Taylor) ได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการอ่านเรื่องราวในแบบเรียนทั้งหมด บันทึกจำนวนหน้าไว้ แล้ววิเคราะห์หาจุดกึ่งกลางเป็นคารอยละ การวิจัยนี้ ได้วิเคราะห์ปริมาณของเนื้อหาซึ่งมีลักษณะเป็นกิจกรรมเสนอแนะการเรียนรู้ไว้อย่าง

ผลของการวิจัย สรุปได้ ดังนี้

1. หัวข้อเรื่องที่แบบเรียนเสนอไว้มากที่สุด คือ พัฒนาการของชาติ สมัยสงครามโลก และประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เรื่องที่แบบเรียนนี้ให้ความสนใจน้อยที่สุด คือ การค้นพบและการสำรวจ และยุคแห่งอุตสาหกรรมและธุรกิจอันยิ่งใหญ่
2. หัวข้อเรื่องเศรษฐกิจตกต่ำในระบอบปี ค.ศ. 1930 และโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ได้กล่าวไว้ในแบบเรียนอย่างย่นย่อมาก
3. แนวโน้มของการเสนอเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ จะให้ความสำคัญแก่เรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและความก้าวหน้าทางวิชาการมากขึ้น เพราะแบบเรียนจำนวน 2 เล่มได้กล่าวถึงเรื่องนี้เป็นปริมาณถึงร้อยละ 25 และอีก 2 เล่มกล่าวไว้ร้อยละ 15
4. การเรียงลำดับเนื้อหา สรุปได้ว่าผู้เรียบเรียงแบบเรียนส่วนใหญ่จัดไว้เป็นหัวข้อเรื่อง แต่มิเพียงหนึ่งคนที่จัดเนื้อหาเรียงตามลำดับปฏิทิน

ในปี ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2503) พาลเมอร์ (Palmer)²⁷ ได้ศึกษาเนื้อหาวิชาสังคมศึกษา ในปัญหาที่ว่าได้ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เรียนในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากน้อยเพียงไร โดยการวิเคราะห์จากแบบเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โลกและอเมริกัน จำนวน 27 เล่ม นอกจากจะวิเคราะห์แบบเรียนด้วยตนเองแล้ว พาลเมอร์ได้ให้คณะกรรมการช่วยพิจารณาเนื้อหาวิชาจากแบบเรียนนั้น ๆ ด้วย แล้ววิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นของตัวผู้วิจัยเองกับคณะกรรมการดังกล่าว

ผลการวิจัย สรุปได้ว่า มีแบบเรียนเพียง 5 เล่ม ในจำนวน 27 เล่มหรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของแบบเรียนทั้งหมด ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติศาสตร์ แต่การร้อยละของเนื้อหาอาจจะลดลงหากพาลเมอร์ใช้เกณฑ์ประเมินผลของเอ็มเพิล (Empel) กล่าวคือ จากประชากรกลุ่มเดียวกัน จำนวนร้อยละ 41 ของแบบเรียนจะให้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแก่ผู้เรียน แต่ได้กล่าวไว้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น และพบว่าแบบเรียนร้อยละ 80 ได้เสนอเนื้อหาวิชาสังคมศึกษายังไม่เหมาะสม

ในปี พ.ศ. 2513 วัชรภา กลายนาทร²⁸ ได้วิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนมัธยมแบบประสม" เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมแบบประสม และนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของการมัธยมแบบประสม วิธีการวิจัย

²⁷N. L. Gage (ed), "Research on Teaching the Social Studies" Handbook of Research on Teaching. (Chicago : McNally & Company, 1971), p. 954.

²⁸วัชรภา กลายนาทร, "ปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนมัธยมแบบประสม" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514). (อัครสำเนาะ)

ใช้แบบสอบถามส่งไปยังประชากรซึ่งเป็นครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมแบบประสมจำนวนทั้งสิ้น 320 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย ปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่ยังมีความสนใจในเรื่องการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมแบบประสม ในด้านหลักสูตร แบบเรียนและการประเมินผลการศึกษา ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการเรียนการสอนสังคมศึกษาของครูและนักเรียน คือ ปัญหาความไม่เหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหมวดสังคมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมือง ปัญหาการมีแบบเรียนสังคมศึกษาไปเพียงพอ และปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การสอน นอกจากนี้ครูสังคมศึกษายังต้องการแยกสอนวิชาในหมวดสังคมศึกษาเป็นรายวิชาตามที่ได้ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาได้ทำการสอนและประเมินผลทุกบทเรียนตามหลักสูตรสังคมศึกษา โดยบรรจุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมแบบประสม วัตถุประสงค์ของการสอนสังคมศึกษา และวัตถุประสงค์ของแต่ละวิชาในหมวดสังคมศึกษา ยกเว้นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการส่งเสริมความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ และการใช้วิจารณ์ของนักเรียน ซึ่งครูไม่สามารถจะสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้ทุกบทเรียน นักเรียนส่วนมากได้รับประโยชน์ในการเรียนวิชาสังคมศึกษา คือ มีความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์และสังคม ซึ่งตรงกับเป้าหมายสำคัญของการสอนสังคมศึกษา ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะไว้ว่า ควรปรับปรุงแบบเรียนสังคมศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ และจัดหาอุปกรณ์การสอนสังคมศึกษาให้เพียงพอ ควรตั้งวัตถุประสงค์ของการสอนสังคมศึกษาไว้ให้แน่ชัด และควรปรับปรุงเนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาให้สนองต่อความต้องการและระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน

ในปีเดียวกัน (พ.ศ. 2513) หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมวิสามัญศึกษา²⁹ ได้เสนอรายงานเรื่อง "ความเห็นเรื่องแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา" โดยได้รวบรวมความคิดเห็นจากข้อ

²⁹หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมวิสามัญศึกษา, ความเห็นเรื่องแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา (พระนคร: 2513). (อัครสำเนา)

มูตที่ไคจากการสงแบบดอบตามไปยั้งครูสอนตั้งคคศึกษา จำนวน 58 คน ซึ่งสอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมแบบประสม 11 โรงเรียน ผลการรวบรวมข้อมูลจากแบบดอบตาม ปรากฏวาคครูสอนตั้งคคศึกษาไคแสดงความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความยากง่ายของแบบเรียน จำนวนครูสอนตั้งคคศึกษา ซึ่งองความเห็นว่าแบบเรียนต่อไปนี้ยากเกินไปสำหรับนักเรียน ปรากฏดังนี้

ก. แบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	จำนวน 10 คน
ข. แบบเรียนภูมิศาสตร์เศรษฐกิจดินคาอุตสาหกรรม	จำนวน 7 คน
ค. แบบเรียนหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	จำนวน 5 คน
ง. แบบเรียนประวัติศาสตร์วิชาเลือก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	จำนวน 3 คน
จ. แบบเรียนประวัติศาสตร์ต่างประเทศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	จำนวน 2 คน
ฉ. แบบเรียนภูมิศาสตร์เศรษฐกิจดินคาเกษตรกรรม	จำนวน 1 คน
ช. แบบเรียนภูมิศาสตร์บางตอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	จำนวน 1 คน
ซ. แบบเรียนประวัติศาสตร์ไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	จำนวน 4 คน
ด. แบบเรียนประวัติศาสตร์ต่างประเทศชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	จำนวน 2 คน

2. ความคิดเห็นของครูสอนตั้งคคศึกษาเกี่ยวกับแบบเรียนแต่ละวิชา มีดังนี้

ก. วิชาประวัติศาสตร์ ครูสอนมีความคิดเห็นวาค เนื้อหาในแบบเรียนยังมีไคแบ่งแยกเป็นระบบระเบียบ ทำให้เกิดการสับสน เนื้อหาบางตอนละเอียดเกินไป และบางตอนมีข้อผิดพลาด ทั้งยังปราศจากหลักฐานอ้างอิง ชาคแผนที่และภาพประกอบเนื้อหาที่จำเป็น

ข. วิชาภูมิศาสตร์ ครูสอนมีความคิดเห็นวาค เนื้อหาบางตอนละเอียดเกินไป และบางตอนอาจมี เรน สถิติต่าง ๆ เนื้อหาบางตอนก็ยากเกินไปสำหรับนักเรียนในระดับนี้

ค. วิชาหน้าที่พลเมือง ครูสอนมีความคิดเห็นวาค ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แบบเรียนไคเรียบเรียงลำดับเนื้อหาดี และเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยั้งสำหรับชีวิตในปัจจุบัน แต่ใ้ภาษายากเกินวัยของนักเรียนในระดับชั้นนี้ สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ครูสอนมีความคิดเห็นวาค เนื้อหาว่างและสับสนจนนักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ทั้งเป็นการยากแก่การออกข้อดอบและวัคกิจกรรมการเรียนการสอน นอกจากนี้เนื้อหาบาง

ตอนในแบบเรียนยังงายเกินไปสำหรับชั้นมัธยมศึกษา

ง. วิชาศีลธรรม ครูสอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เนื้อหาวิชาเหมาะสมดี
แล้ว

ในปี พ.ศ. 2514 คุณฉวี ยันต์เจริญ³⁰ ได้วิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเกี่ยวกับแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่กำลังใช้อยู่ ทั้งด้านคุณภาพในการจัดทำรูปเล่ม เนื้อหา และความนิยมของผู้ใช้แบบเรียนนั้น ๆ โดยวิธีการส่งแบบสอบถามไปยังครูจำนวน 50 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งประเภทโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ประเภทละ 10 โรงเรียน จำนวนนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 450 คน

ผลการวิจัยส่วนหนึ่งสรุปได้ว่า เนื้อหาในแบบเรียนหน้าที่พลเมืองที่นักเรียนสนใจมาก คือ เรื่องการครองตนในวัยรุ่น ซึ่งนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลร้อยละ 46.66 และนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ร้อยละ 59.11 ให้ความสนใจ เรื่องที่นักเรียนสนใจเป็นอันดับรองลงมา คือ เรื่องความมั่นคงของประเทศชาติ ภัยทางสังคม ทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ซึ่งนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลให้ความสนใจร้อยละ 37.77 แต่นักเรียนโรงเรียนราษฎร์ร้อยละ 44.00 สนใจเรื่องสมบัติของผู้ดี นอกจากนี้ทั้งครูและนักเรียนลงความเห็นว่า นิยมใช้แบบเรียนของกรมวิชาการ และของนายเอื้อ บุษปะเกศ หงสกุล โดยให้เหตุผลว่า เนื้อหาละเอียดและได้ใจความดี

ในปีเดียวกัน (พ.ศ. 2514) อรุณี ดพพิจารณ³¹ ได้วิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์

³⁰คุณฉวี ยันต์เจริญ, "การศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514). (อัครสำเนา)

³¹อรุณี ดพพิจารณ, "การวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกศึกษามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514). (อัครสำเนา)

แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังใช้กันอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบบเรียนภูมิศาสตร์ที่ใช่เป็นประชากรมีจำนวน 15 เล่ม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบบเรียนดังกล่าวด้วยตนเองตามเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์แบบเรียน แล้วสรุปผลการวิจัยในรูปแบบตาราง นอกจากนี้ได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูและนักเรียนในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 238 คน เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนภูมิศาสตร์ในคาน คุณภาพของการจัดทำรูปเล่ม ความสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนและหลักจิตวิทยาการเรียนรู และความสัมพันธ์กับหลักสูตร

ผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของแบบเรียนกับหลักสูตร สรุปได้ว่าเป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ของแบบเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรทั้งสิ้น แบบเรียนของกรมวิชาการฉบับปรับปรุงใหม่ภาคภูมิศาสตร์กายภาพเท่านั้นที่เนื้อหาไม่ตรงกับที่หลักสูตรกำหนดไว้โดยสมบูรณ์ แบบเรียนที่มีคุณภาพด้านความสัมพันธ์กับหลักสูตรเท่าเทียมกัน 3 เล่ม คือ แบบเรียนของกรมวิชาการ แบบเรียนของ พ.อ.พูนพล อาสนจินดา และแบบเรียนของ คร.ประเสริฐ วิทยารัฐ ส่วนเล่มที่มีคุณภาพรองลงไป คือ แบบเรียนของกรมวิชาการฉบับปรับปรุงใหม่และแบบเรียนของนายดำเนินง ศีระวนิช และคณะ

ในปี ค.ศ. 1971 (พ.ศ. 2514) เชนเดียวกัน วิธโร (Withrow)³² ได้วิจัยเรื่อง "An Analysis of the Levels of Cognitive Skill Required by the Text book Questions in Selected State Histories" เพื่อวิเคราะห์คำถามในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของบางรัฐทางภาคใต้ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจัดใหม่การสอน

³²John Raynor Withrow, "An Analysis of the Levels of Cognitive Skill Required by the Textbook Questions in Selected State Histories" Dissertation Abstracts • Vol. 32 (February, 1972), 4337-A.

ในระดับชั้น (Grade) 7, 8 และ 9 เกณฑ์ในการวิเคราะห์ระดับการจำแนกความมุ่ง-
หมายของบลูม (Bloom's Taxonomy) กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้สุ่มมาจากคำถามใน
แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ 11 รัฐ ซึ่งจัดให้เรียนในระดับ (Grade) 7, 8 และ 9
สุ่มมาเฉพาะ 200 คำถาม แล้ววิเคราะห์คำถามเหล่านั้นตามหลักการของบลูม (Bloom)
เฉพาะด้านความรู้ความจำ (Cognitive)

ผลการวิจัย พบว่า ปริมาณร้อยละของคำถามในเนื้อหา ของแบบเรียนทั้งหมด ตรง
กับทักษะด้านความรู้มากที่สุด และรองลงไปตามลำดับ คือ ด้านความเข้าใจ การสังเคราะห์
การประเมินผล การนำไปใช้ และการวิเคราะห์ และปรากฏว่ามีคำถามเกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์ของรัฐเพียงร้อยละ 7.6 เท่านั้น ที่จัดอยู่ในระดับสูงกว่าทักษะความเข้าใจ
ซึ่งเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์อเมริกันจะมีทักษะที่สูงกว่าค่านี้นี้ ถึงร้อยละ 21.9 แต่
คำถามที่ให้อำนาจการนำไปใช้ และการวิเคราะห์หายากทั้งคู่ สรุปได้ว่า ความสำคัญของ
ประวัติศาสตร์ของรัฐยังน้อยกว่าประวัติศาสตร์ของชาติอเมริกัน และยังไม่ได้ช่วยพัฒนาทักษะ
ด้านความรู้ความจำ (Cognitive skill) ของนักเรียนได้เท่าที่ควร

ในปีเดียวกันนี้โคโล ลา ครูซ (De La Cruz)³³ ได้วิจัยเรื่อง "An Analysis
of Philippine Social Studies Textbooks" เพื่อศึกษาว่าแบบเรียนสังคมศึกษา
ของประเทศฟิลิปปินส์มีเนื้อหาสังคมศึกษาแบบใหม่หรือไม่ วิธีการวิจัย คือ วิเคราะห์แบบ-
เรียนสังคมศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยพิจารณาตามหัวข้อเรื่องของเนื้อ
วิชาสังคมศึกษาซึ่งจัดรวบรวมไว้โดยสมาคมสังคมศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา เกณฑ์ประเมินผล
เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาแนวใหม่ได้มาจากการศึกษาความคิดเห็นพื้นฐานเกี่ยวกับวิชานี้ เช่น
ถือว่าวิชาสังคมศึกษาแบบใหม่ไม่ใช่วิชาประวัติศาสตร์หรือภูมิศาสตร์ จะยังมีความคิดรวบยอด
(Concepts) และหลักการ (Generalization) มากกว่าข้อมูลความจริง และสูง

³³Leonardo D. De La Cruz, "An Analysis of Philippine Social
Studies Textbooks" *Dissertation Abstracts* Vol. 32, No. 2
(August, 1971), 665-A.

ที่จะให้เรียนรู้เรื่องราวของโลกมากกว่าเรียนรู้เฉพาะเรื่องราวของชาติตนเองเท่านั้น
ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. เนื้อหาในแบบเรียนสังคมศึกษาของประเทศฟิลิปปินส์ยังมีส่วนที่ไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมอยู่มาก เช่น การให้แนวคิดซึ่งจะช่วยให้เรียนรู้จักวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล หรือเนื้อหาบางเรื่องไม่ได้สร้างความรับผิดชอบต่องานในโลกจริง เพราะเน้นแต่ระชาตินิยมของตนเองเท่านั้น เป็นต้น

2. ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษาทั้งสองประเทศชี้ให้เห็นว่าผู้แต่งแบบเรียนไม่รับผิดชอบต่อผลการกล่าวถึงท้องถิ่นที่เป็นปัญหามากนัก และแบบเรียนของฟิลิปปินส์ให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยในประเทศเพียง 1 ใน 10 ของหัวข้อเรื่องที่เลือกมาร้อยละ 10

3. เนื้อหาในแบบเรียนสังคมศึกษาทั้งของสหรัฐอเมริกาและฟิลิปปินส์ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่ได้ให้ความสำคัญว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาหลักอีกต่อไป แต่การจัดเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษาในฟิลิปปินส์ยังจัดไม่เหมาะสม ยังเน้นทางสังคมวิทยามากกว่า

4. คำถามท้ายบทเรียนในแบบเรียนสังคมศึกษาของฟิลิปปินส์ร้อยละ 84 เน้นความจำค่านเดียว วิชาซึ่งยังไม่ช่วยสร้างพลเมืองที่มีวินัยในตนเองและสามารถคาดการณ์ได้ในอนาคต

ในปี พ.ศ. 2515 วิทยุ บัวทอง³⁴ ได้วิจัยเรื่อง "A Proposed Social Studies Program for Secondary Schools in Thailand" มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะโปรแกรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาแนวใหม่สำหรับประเทศไทย โดยสำรวจถึงปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศไทยและสหรัฐอเมริกา และได้ให้นักเรียนในประเทศ-

³⁴Pinyo Buathong, "A Proposed Social Studies Program for Secondary Schools in Thailand" Dissertation Abstracts . Vol. 33, No. 11 (May, 1973), 6051-A.

ไทยจำนวน 113 คน กรอกแบบสอบถาม พร้อมทั้งได้สัมภาษณ์ผู้นำทางวิชาสังคมศึกษาและครูผู้สอนวิชาในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งอธิบายกิจกรรมสามัญศึกษาเป็นผู้นำให้จำนวน 24 คน

ผลการวิจัยเฉพาะด้านที่เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของวิชาสังคมศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เป็นวิชาหลักของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในประเทศไทย
2. เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาในหลักสูตรมากเกินไป ซ้ำซาก ไม่น่าสนใจ เพราะการจัดเนื้อหาไม่เหมาะสม
3. เนื้อหาเกี่ยวกับค่านิยมเน้นในเรื่องความจำมากกว่าการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. เนื้อหาเกี่ยวกับข่าวความเคลื่อนไหวของโลก ปัญหาของประเทศ และการเปรียบเทียบหรือวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา ไม่เพียงพอ
5. นักเรียนสนใจในการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการเปรียบเทียบ ทดลองปฏิบัติ และติดตามข่าวความเคลื่อนไหวของประเทศต่าง ๆ เนื้อหาวิชาที่นักเรียนสนใจและต้องการเรียนมากที่สุด คือ วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในส่วนอื่น ๆ ของโลก

ผู้วิจัยได้เสนอแนะไว้ว่า เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาจะต้องขยายขอบเขตกว้างกว่าวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ควรศึกษาในทางลึกอีกด้วย เนื้อหาวิชาที่ควรเพิ่มเติมอย่างยิ่ง คือ ข่าวความเคลื่อนไหวของโลกและปัญหาของประเทศ

ในปีเดียวกันนี้ ฉัตรดา อมรพันธุ์³⁵ ได้วิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" เพื่อศึกษาคุณภาพของหนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 70 เล่ม ที่กรมวิสามัญศึกษาได้แนะนำไว้ในเอกสารของหน่วยศึกษานิเทศก์ วิธีการวิจัย คือ ศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอน

³⁵ ฉัตรดา อมรพันธุ์, "การวิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516). (อัครดาเนา)

แบบเรียน ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้สัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์และครูในสายวิชานี้ เพื่อนำมาสร้างเกณฑ์วิเคราะห์หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 61 เล่ม ใน 70 เล่ม หรือร้อยละ 87.14 มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ สมควรใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สำรวจเนื้อหาของหนังสือซึ่งจะใช้อ่านประกอบวิชาหน้าที่พลเมืองอีก 175 เล่ม เพื่อสำรวจหาหนังสือแต่ละเล่มสามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนหน่วยใดโดยบาง ในจำนวน 5 หน่วยที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ สำหรับวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนี้

หน่วยที่ 1 เรื่องโครงสร้างของสังคมไทย ได้แกหน่วยแห่งสังคม วัฒนธรรมในสังคมไทย สถาบันที่สำคัญในสังคม มนุษย์สัมพันธ์

หน่วยที่ 2 เรื่องแนวโน้มของสังคมปัจจุบัน ได้แกความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ อิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกและเทคโนโลยี

หน่วยที่ 3 เรื่องพัฒนาการในทางสังคม ได้แกการพัฒนาการทางการศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภค และการสังคมสงเคราะห์

หน่วยที่ 4 เรื่องการพัฒนาการในทางเศรษฐกิจ ได้แกรายได้ของบุคคลและรายได้ประชาชาติ การส่งเสริมผลิตผลและการลงทุน การตลาด

หน่วยที่ 5 เรื่องการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ได้แกอำนาจอธิปไตย พระมหากษัตริย์ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร

ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลที่สำรวจไว้ในรูปของตาราง

ในปี พ.ศ. 2516 ศักดิ์ศรี ปาณะกุล³⁶ ได้วิจัยเรื่อง "การประเมินแบบเรียน

³⁶ ศักดิ์ศรี ปาณะกุล, "การประเมินแบบเรียนประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

(อัคราเนนา)

ประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง" มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อวิเคราะห์คุณภาพของแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นแบบเรียน จำนวน 3 เล่ม โดยพิจารณาจากเกณฑ์สำหรับประเมินคุณภาพ 4 ด้าน คือ สาระความรู้ สาระค่านิยม คุณลักษณะการจัดทำรูปเล่ม และอุปกรณช่วยการสอนการเรียนรู้ในแบบเรียน วิธีการวิจัยใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสอนวิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 58 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 419 คน ในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร 21 โรงเรียน แลวนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาการยอดละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัยส่วนหนึ่งได้ว่า คุณภาพด้านสาระความรู้และด้านสาระค่านิยมของแบบเรียนของกรมวิชาการ และของ พ.อ. ชูณหาด อาสนจินดา อยู่ในระดับกลาง ส่วนแบบเรียนของ คร. ประสาท หดักศิลา อยู่ในระดับปรับปรุงทั้งสองด้าน ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับคุณภาพของแบบเรียน สรุปได้ว่า นักเรียนสนใจเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยมากกว่าประวัติศาสตร์ต่างประเทศ เรื่องที่นักเรียนสนใจมากที่สุดคือ การตั้งกรุงศรีอยุธยา แต่นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เนื้อหาในแบบเรียนที่ใส่อยู่ไม่เหมาะสม เพราะเนื้อหาบางตอนย่อเกินไป ทำให้ยากแก่การเข้าใจ และบางตอนไม่ถูกต้องตามข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ สำหรับการเสนอเนื้อหาเรื่องราวต่าง ๆ ในแบบเรียนนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ยังเห็นว่ายังให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาต่าง ๆ ไม่ครบถ้วน และขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาทางการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ ประวัติความเป็นมาทางานเศรษฐกิจ ปัญหาโดยทั่วไปคือ เนื้อหาในแบบเรียนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ข้นยอรวรรคเกินไป และไม่สอดคล้องกับหลักสูตรและขอคนใหม่ ๆ

ในปีเดียวกันนี้ สมคิด อิศระวัฒน์³⁷ ได้วิจัยเรื่อง "การแทรกประชากรศึกษา

³⁷สมคิด อิศระวัฒน์, "การแทรกประชากรศึกษาในหลักสูตรสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา คุรุศาสตร์ มหาวิทยาลัย, 2517). (คัดสำเนา)

ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาและขอบเขตของประชากรศึกษาจากเอกสารในประเทศและนอกประเทศ และรวบรวมความคิดเห็นของครูศึกษาศาสตร์ นักการศึกษา และความสนใจของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนนำประชากรศึกษาสอดแทรกในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีการวิจัย ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างประชากร มีครูสอนวิชาศึกษาศาสตร์ จำนวน 150 คน นักการศึกษา 50 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 150 คน

ผลการวิจัย ปรากฏว่า ครูวิชาศึกษาศาสตร์ และนักการศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการแทรกเนื้อหาประชากรศึกษาลงในหลักสูตรวิชาศึกษาศาสตร์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสนใจเนื้อหาที่จะนำไปแทรกในวิชาศึกษาศาสตร์พอสมควร เนื้อหาประชากรศึกษาซึ่งครูสอนวิชาศึกษาศาสตร์และนักการศึกษาเห็นว่าควรแทรกไว้ในหลักสูตรศึกษาศาสตร์ มีดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชากรควรแทรกไว้ในวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1,2,3
2. ผลที่ตามมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงประชากรศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับภาวะประชากรภายในครอบครัวควรแทรกไว้ในวิชาหน้าที่พลเมือง เรื่องเกี่ยวกับภาวะประชากรของประเทศและปัญหาสืบเนื่องจากอัตราเพิ่มประชากรรวดเร็วเกินไป ในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม การเมือง การปกครอง และการอพยพ ควรแทรกไว้ในวิชาภูมิศาสตร์และหน้าที่พลเมือง
3. วิธีการแก้ไขปัญหานั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงประชากรในระดัครอบครัวยุคควรแทรกไว้ในวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนการแก้ไขปัญหานั้นระดับชาติด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม สุขภาพ การเมือง การปกครอง การอพยพ ควรแทรกไว้ในวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1,2,3 และในวิชาหน้าที่พลเมือง
4. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเกี่ยวกับผู้เรียนในเรื่องที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งแนวทางแก้ไขและปรับตัว ควรแทรกไว้ในวิชาหน้าที่พลเมือง และบางหัวข้อในหมวดนี้อาจแทรกในวิชาศีลธรรมและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในภาวะที่ประชากรอยู่กันอย่างแออัด
5. แนวคิดด้านเนื้อหาเพื่อเสริมความเข้าใจ องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงประชากรด้านภาวะเจริญพันธุ์ ครูศึกษาศาสตร์ และนักการศึกษาไม่เห็นด้วยที่จะแทรกเนื้อหาหมวดนี้ในวิชาศึกษาศาสตร์

6. ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญและแนวปฏิบัติในการวางแผนครอบครัวครั้งแรก
ไว้ในวิชาหน้าที่พลเมือง ยกเว้นเรื่องวิธีการคุมกำเนิดซึ่งยังไม่เห็นด้วย
7. แนวความคิดด้านเนื้อหาเพื่อเสริมความเข้าใจ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับภาวะ
ประชากรในแต่ละประเทศ ครั้งแรกไว้ในวิชาภูมิศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, 3

สรุป

จากการศึกษากันคว้าจากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็น
ความสำคัญของการวิเคราะห์เนื้อหาวิชากับความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งมีความจำเป็นต่อ
การประเมินคุณภาพของการศึกษา แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้วิจัยเรื่องความสอดคล้อง
ระหว่างความมุ่งหมายและเนื้อหาวิชาของหลักสูตรมัธยมศึกษา โรงเรียนมัธยมแบบประสม
ในประเทศไทยมาก่อน ซึ่งกำลังจะเป็นหลักสูตรที่จะถูกขยายไปทั่วราชอาณาจักร ในปี
การศึกษา 2519 การวิจัยเรื่องนี้จึงจะนำประโยชน์มาสู่การปรับปรุงหลักสูตรมัธยม-
ศึกษาในอนาคตได้บ้าง ไม่มากนัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย